

LA REPRESENTACIÓ DE
LA «COMÈDIA DEL SOPAR»
[«LA CENA»], A
SANT ESTEVE D'EN BAS (1894)¹
PEP VILA

¹ Una primera versió d'aquest treball es va publicar a la *Revista de Girona*, núm. 146, maig-juny de 1991. En aquella ocasió la manca d'espai em va impedir de transcriure i anotar mínimament el text representat. En dues ocasions, en un espai de temps d'uns dos anys i escaig, per telèfon i després personalment, vaig oferir aquest treball a la consideració del Sr. Miquel Calm, alcalde de la Vall d'en Bas, per si creia oportú publicar-lo, com a fullet commemoratiu d'aquesta sacra representació, en alguna col·lecció municipal, sense però que mostrés el més mínim interès cap a una manifestació artística de la seva comarca, poc valorada, a la qual, personalment, assisteix any rere any.

La passió catalana²

Des del primitiu drama litúrgic, representat en llatí i més tard en les llengües vulgars, que marca els inicis del teatre medieval, els teòlegs i homes d'església s'han preguntat com explotar certs procediments del teatre per vehicular millor el missatge evangèlic. La història de les relacions entre el cristianisme i el teatre ha estat ben estudiada, per tornar-la a repetir aquí. L'església ha fet seus i ha tutelat els drames litúrgics i semilitúrgics, els misteris, les representacions de la passió, el teatre de sants, de Nadal, el veterotestamentari, les escenificacions lligades a la festa del Corpus, a la mare de Déu de l'Assumpció, etc., encara que quan ho ha cregut convenient les ha llimat o suprimit. A més de ser obres posades en escena, majoritàriament per clergues, per defensar una jerarquia de valors, per dur la teologia a escena, han servit de catecisme visual, per difondre d'una manera plàstica i entenedora la doctrina, els passatges més punyents de la vida pública de Jesús, explicada en els evangelis canònics, però també en els apòcrifs, en el legendari.

Als Països Catalans les representacions del cicle de la Passió, que enclou diversos misteris, entre els quals destaquem els de la mort i resurrecció de Crist, han tingut una llarga florida. Podem dir, sense caure en xovinismes, que la passió dramàtica catalana és de les més velles i importants d'Europa. Des del segle XIV

² La bibliografia existent sobre el drama de la passió a Catalunya és extraordinària. En aquesta nota només consignem unes quantes aportacions que creiem fonamentals: Francesc Massip, *Història del Teatre Català des dels orígens a 1800*, Tarragona, Arola Editors, 2007. Francesc Massip, J. Prat i Pep Vila, *La processó del Dolors a Mieres*, Girona, CCG Edicions, 2003. Josep Massot i Muntaner, *Notes sobre la supervivència del teatre català antic*, «Estudis Romànics», XI, 1962 [1967], p. 49-101. Josep Romeu, *Teatre Català Antic I*, Curial-Institut del Teatre, Barcelona, 1994. Pep Vila, *Nolasc del Molar, Una passió olotina medieval*, Diputació de Girona, 2001. Pep Vila, *Dos impresos facsimils de la passió catalana del segle XVIII (Vic, 1773 i Manresa, 1798)*, Centre d'Estudis de la Setmana Santa de Girona, 2005.

i fins al dia d'avui, han sovintejat en diversos llocs de la nostra geografia les escenificacions de passatges o d'actes lligats per la trama, al costat d'obres senceres. Pel que fa a l'època moderna, són diversos els textos dels segles XVII i XVIII que ens han pervingut fins al dia d'avui. Al costat d'una tradició manuscrita molt complexa, són nombroses les edicions i reimpressions d'obres passionístiques durant els segles XVIII i XIX, afavorides per la difusió que experimenta la impremta a Barcelona, Girona, Lleida, Manresa, Mataró, Vic, etc. Un altre camp interessant, el qual no entrem a considerar, és el de l'abundosa documentació que des de l'edat mitjana posseïm de notícies, permisos, de diversos testimonis religiosos, folklòrics, econòmics, literaris que donen mesura exacta de la importància del drama sacre en la història de la dramaturgia catalana. Encara avui dia, es poden veure escenificats diversos textos de la passió a Cervera, Esparreguera, Mieres, Olesa, Sant Climent Sescebes, Sant Esteve d'en Bas, Ulldecona, Verges, etc.

El fragment de Sant Esteve d'en Bas

Cels Gomis i Mestres (Reus, 1841 - Barcelona, 1915), escriptor folklorista, estudiós de les creences populars³, va publicar el 1915, en el *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*⁴, la còpia d'un anònim manuscrit desat a l'arxiu del mateix centre⁵ des de 1894, que contenia una representació d'un episodi de la Passió a Sant Esteve d'en Bas, coneguda amb el nom de *Comèdia del sopar o la cena*. En aquest teatre l'episodi de la «cena o sopar» forma part de l'acte de la presa de Jesús, un text escènic que té autonomia pròpia que anava des de la tramesa dels deixebles a Jerusalem fins a la sentència de Pilat. El sopar i la captura de Crist es representava el Dijous Sant, mentre que la Passió pròpiament dita s'escenificava el Divendres Sant juntament amb el davallament de la creu i la resurrecció. El fragment de Sant Esteve d'en Bas comença molt després que Jesús anunciï als apòstols que desitja celebrar la Pasqua. S'adreça a casa de Simó

●

³ Sobre la personalitat d'aquest folklorista excursionista, home polifacètic, recercador prolífic, que treballà en camps diversos, vegeu el llibre de Llorenç Prat *El mite de la tradició popular*, Barcelona, Edicions 62, 1988, p. 126 i ss. En aquest estudi Prat demostra com Gomis, que formava part del grup de folkloristes catalans del segle XIX, recull diversos aspectes de la "tradició popular catalana", que esdevenen un dels pilars simbòlics fonamentals del catalanisme. Gomis, com altres erudits del seu temps, recorria la geografia catalana buscant mostres de folklore en vies de desaparició. La muntanya catalana, essència del país, oferia encara molts trossos per descobrir amb l'ajut dels informants locals.

⁴ Cels Gomis, *Un Dijous Sant a Sant Esteve d'en Bas*, «Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya», XXV, 1915, 74-83, publicat abans a «Catalunya», febrer, 1904. Vegeu també Francesc Curet, *Història del teatre català*, Barcelona, editorial Aedos, Barcelona, 1967, p. 44.

⁵ Malauradament, tot i els meus esforços, no he pogut localitzar el manuscrit de Gomis a l'arxiu d'aquesta entitat.

per celebrar el sopar. En aquest text Simó es transforma en Simonet, un adolescent servidor de Jesús. Encara que trobem l'episodi del rentament de peus, no hi ha cap al·lusió al famós traïment de Pere.

Dijous Sant de 1894

El Dijous Sant de 1894, Cels Gomis havia visitat Sant Esteve d'en Bas per prendre nota d'aquesta escenificació, per comprovar les característiques de l'escenari, per anotar un text oral, prou corromput, que creia que potser perillava per la seva fragilitat, i que, possiblement, representaven des de temps que no podem precisar, els avantpassats d'aquest poble de la Garrotxa. En algunes poblacions com ara Mieres o Verges van integrar la representació teatral dins de la processó. En el cas de Sant Esteve d'en Bas, l'escenificació de l'episodi del «Sant Sopar» es va celebrar fins al 1936, això sí, com a peça autònoma, sense formar part de cap processó quaresmal. Malauradament, no he sabut trobar cap consuetud ni tampoc cap document antic que informi sobre aquesta representació o l'ambient religiós de la qual podia sortir. A l'Arxiu Diocesà de Girona, en els *Registres de Lletres*⁶ (1586-1819), catalogats per l'arxiver Josep Maria Marquès, hi ha una llicència de 10 de juny de 1623 per fundar la confraria del Santíssim. El 26 d'octubre de 1629 hi ha la recomanació per agregar la confraria del Santíssim a la primària de la Minerva.

Segons el transcriptor d'aquest petit drama passionístic, el costum de fer representacions d'algun episodi de la Passió per Setmana Santa se celebrava també a les Planes i a Beget. Avui ens són inconnegudes. De fet, amb aquestes noves dades veiem com s'amplia enormement la geografia dels textos i de les representacions històriques del «Cicle de la Passió» o de la «Dansa de la Mort» a les comarques gironines, de les quals recordem les de Mieres⁷, Olot, Tossa de Mar, Figueres, Banyoles, la Bisbal, Girona, Rupià, Verges, Sant Hilari Sacalm, Santa Coloma de Farners, Tossa de Mar, etc., per no parlar d'una esponerosa tradició que s'estenia per altres comarques catalanes veïnes i les terres valencianes, mallorquines i rosselloneses. El 1886, a les Preses, a pocs quilòmetres de Sant Esteve d'en Bas, en el Centre Catòlic d'Obrers, la nit del segon diumenge d'octubre, diada de festa major, s'hi va representar, per gent del poble, el drama

●
⁶ Girona, 1993, p.117-146.

⁷ Lluís Batlle i Prats, *La Passió de Fra Antoni de Sant Jeroni i la Processó dels Dolors de Mieres*, «Estudis Romànics», XI, Barcelona, 1962, p. 133-144.

veterotestamentari *Lo Fill Pròdich*⁸. A Rupit, poble i municipi d'Osona, no gaire distant de Sant Esteve, es representava, encara l'any 1923, un episodi del drama de la passió⁹.

⁸ *Lo Fill Pròdich. Drama bíblic-moral en quatre actes y en vers original de F. T. y M. prevere. Sos cants posats en música per l'aficionat jove Joseph Carbonell.* Imprempta y Llibreria de Joan Bonet, Olot-Ripoll, 1887.

⁹ L'any 1923, a Rupit, encara se celebrava la processó del Dijous Sant, que sortia a les vuit del vespre de l'església parroquial de Sant Miquel i passava pels principals carrers del poble. A continuació començava un viacrucis «cantant -se en cada una de les 14 estacions, senyalades amb una creu, el "Record i memòria de la mort i passió de Jesucrist Nostre Senyor" i a cor quatre vegades el "Stabat Mater dolorosa" i altres tantes el "Miserere"». Una vegada acabat el viacrucis, començava la representació d'unes escenes de la Passió. L'execució d'aquest drama sacre a Rupit té més d'un punt de contacte amb algunes escenes de l'escenificació que es feia a Sant Esteve d'en Bas, i que coneixem pel testimoni de Cels Gomis. Ambdues poblacions no eren pas gaire distants. A Rupit també sortia a escena un noi (Simon) que era el criat de Jesús en el moment del Lavatori. La representació a Rupit com la que es feia també a Mieres i a Sant Esteve permet conèixer millor els ambients, les circumstàncies d'aquests tipus de representacions passionístiques, en les quals participava la gent de poble. Un resum del text, amb algunes correccions ortogràfiques, diu així: «Arribats a la plaça, a la banda de la Casa de la Vila, posen l'Hort de Jericó (ho diu així el text), a més de la meitat una taula on hi ha d'haver Consell i a l'extrem oposat una altra taula destinada a Pilats. Entre l'Hort i el Consell dels rabins, que és el major espai, estan situats Jesús i els dotze Apòstols i a tot el voltant de la plaça hi ha cadires per els assistents a la processó, on s'asseuen presenciant el drama, quedant-se drets els soldats, per cuidar de l'ordre; perquè naturalment la gent s'apilota per el darrera, no quedant pas molt espai i la curiositat natural destorbaria la representació. Cal advertir que del ordre públic se'n cuiden dues parelles de sometent amb l'escopeta penjada a l'esquena.

Comença la representació amb l'escena del Lavatori; segueix la despedida de Jesús amb els Apòstols fent els encàrrecs a Sant Joan i a Sant Bartomeu; el descàrrec de tots els Apòstols; el Consell dels Rabins i el consegient pacte amb Judes perquè els entregui a Jesús (aquesta que es podia dir segona part) té lloc al voltant de la taula del mig, on hi compareixen Caifàs, Anàs, Benjamí i Abdaron, sense haver anat a la processó i per la formació de la causa criden a dos del poble, que hi acudeixen sense disfressar-se per indicar més bé llur condició, depasant contra Jesús); Judes acompanyat dels soldats va al Hort de Jericó i Sant Pere defensa el Mestre, desenrrollant-se una gran brega, constituint aquesta escena el moment culminant de l'acció des del punt de vista de l'espectacle pur; i finalment la sentència de Pilats, acompanyat del escuder (portador del rentamans i la tovallola), que es situen en l'última taula, compareixent-hi sense haver fet el curs processionalment. Un mateix soldat romà fa de porter al Consell i Pilats.

La Passió la representen gairebé tots salmodejant la lletra (sols són recitats els petits papers d'entre les moltes persones que hi prenen part), sense cap acompanyament de música, amb veritable unció i amb el recolliment més gran per part del nombrós públic que a peu dret, descobert el cap, s'està allí palplantat més de dues hores.[...] De la Passió escrita per fra Antoni de Sant Geroni que des de mig segle XVIII tan popular va fer-se per ciutats i pobles, n'han escollit el Lavatori, els parlaments de Sant Joan i Sant Bartomeu i el Consell dels rabins, però mutilant-ho encara, afegint-hi coses i cada pocs anys ho van canviant a gust dels actors, uns per no haver de tenir tirades tan llargues de versos i altres per semblar-los que així està més bé. Diuen que de molts anys ençà han suprimit l'acotament, perquè en certa ocasió, un que tenia ràbia al que feia de Jesús, va vapulejar-lo tant al viu, que el protagonista va sortir-ne tot llagat [...] La falta de datos antics en l'arxiu, ens ha privat de veure si es podia indagar l'origen d'aquesta Passió notable, en que possiblement hagués substituït la lletra actual a una de segles endarrera. Per la gent, això ve fent-se de temps immemorial; però no n'hi ha prou d'aquest concepte, de tanta vaguetat; perquè generalment, per la massa anònima, els records de més enllà del avi, ja és com si fossin dels temps dels moros. La passió de Rupit, és una nota folklòrica valiosíssima, amb tot i l'inexperiència escènica dels actors, els anacronismes en indumentària i la vulgaritat del text.» (Rossend Serra i Pagès, *El Dijous Sant a Rupit*, «Catalana», núm. 140 (15-4-1923), p. 151-154).

Des de la publicació el 1891 del primer número del *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, podem trobar entre les seves pàgines valuosos treballs sobre la literatura i el folklore de Catalunya. Crec que aquesta obreta, que ens ha arribat sobre aquesta celebració pasqual, l'hem d'enquadrar dintre del programa cultural de la Renaixença, que s'interessava per recollir arreu de Catalunya les llegendes, la poesia, les tradicions de caire oral, alguns aspectes de la vida quotidiana a muntanya, la nostra ànima col·lectiva, etc. La sensibilitat romàntica d'autors com ara Marià Aguiló, Manuel Milà i Fontanals, col·lectors del cançoner tradicional, va esperonar una segona i tercera generació de folkloristes a interessar-se per la recerca geogràfica, històrica, literària. La majoria d'aquests estudiosos, amb més bona voluntat que formació, aixoplugats en societats excursionistes, en associacions estimulades pel moviment de la Renaixença, inventarien aquest patrimoni amb una recerca de camp sovint arqueològica. Entre aquests, i no són els únics, destaquem els noms de Cels Gomis, Pau Bertran i Bros, Bosch de la Trinxeria i Sebastià Farnés, etc.¹⁰.

Segons es desprèn de la lectura de l'esmentat treball, fou el personatge que representava Jesús qui va dictar els parlaments al nostre comunicant, fent-li saber que no havien estat mai «*impremtats*». Seguint la tradició de pares a fills, aquest actor doblat de director també tenia com a missió ensenyar els textos a la resta del grup escènic. De fet, ens trobem amb un de tants textos que, com en el cas de Verges, presenten molts problemes a l'hora de la reconstrucció dels parlaments, ja que no existeix un text canònic fixat en cap manuscrit. La crema, durant la Guerra Civil (1936-39), de l'Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'en Bas, m'ha impedit de poder consultar alguna consuetud o document on constessin més detalls d'aquesta representació. L'arxiu només conserva els llibres de baptismes, matrimonis i defuncions a partir de 1918. També he fet gestions, sense èxit, a l'arxiu del Centre Excursionista de Catalunya per tal de poder trobar la primitiva còpia de 1894 executada per Gomis o algun document d'arxiu sobre aquesta població.

El treball que avui comento consta d'una nota proemial en què s'expliquen alguns detalls de la representació i de l'edició de Gomis dels 247 versos conservats. Cels Gomis reproduceix el treball sencer sense gairebé notes, tot i que és conscient dels nombrosos desgavells mètrics i lingüístics que s'hi observen, a causa potser de la corrupció del text oral i de la poca cura del primer transcriptor

●

¹⁰ Sobre el folklore a Catalunya durant aquesta època, vegeu el llibre ja esmentat de Llorenç Prats, *El mite de la tradició popular*, Barcelona, Edicions, 62, 1988. També és molt interessant l'aproximació de Llorenç Prats, Dolors Llopart i Joan Prat, *La cultura popular a Catalunya. Estudiosos i institucions (1853-1981)*, Barcelona, Fundació Serveis de Cultura Popular, 1982.

que va fixar el text cap a la fi del segle XIX. Copio aquesta nota seva que amb un (*) va incorporar al peu de la pàgina 83:

«La part literària d'aquests parlaments tindria molt que esmenar, i hauria pogut fer-ho sense gran treball; mes he preferit deixar-los tal com els diuen, amb els mateixos versos coixos i fins amb les mateixes incorreccions històriques, tals com dir Jesús que anirien a fer oració a l'hort de Jericó, en lloc de Jetzemaní, i confondre Sant Joan apòstol amb Sant Joan Baptista, que era cosí de Jesús. D'aquesta manera es veu millor que no era literat ni erudit l'autor de tals parlaments i aquests conserven les senzillesa primitiva pròpia de totes les manifestacions populars.»

Per exemple, el vers 246 diu: «*Que anirem a l'hort de Jericó*» quan, en realitat, el vers que crec més correcte que també es conserva en una passió manresana setcentista diu: «*entrarem en Gericó*», ja que l'hort on va anar a resar Jesús era el de Getsemaní. En els versos 134-137 parla un apòstol que es diu Macià (sic).

Cels Gomis tampoc explica quins criteris d'edició va fer servir. Modestament, em sembla una obra repolida, un text desagraït, en un català mig normatiu. M'ha fet gràcia trobar en el text un «per a» en el vers: «*quan estaré per [a] morir*» (v. 222) que no sé si figurava en el text primitiu o bé és una ultracorrecció més moderna. En l'aspecte mètric trobem versos heptasil·labs aplegats al costat de quartets creuats i encadenats (vv. 62-65; 66-69; 144-147; 148-151), versos de 4, 6, 9 i 10 síl·labes i un bon nombre d'octosíl·labs aplegats com els de la vella dramaturgia catalana. Destaquem també que hi ha un gran nombre de versos mal comptats, hipomètrics i hiper mètrics, dels quals n'assenyalo uns quants. Alguns mostren la diftongació del grup «ció» i «ia» que ens mostra la influència de la tradició mètrica castellana, i, en canvi, en el vers 122 llegim: «ce-les-ti-al».

L'espai escènic

La representació es feia Dijous Sant a la plaça del poble i també a l'església en cas de pluja, com succeí en aquesta ocasió. Quan el teatre surt del clos de l'església troba el seu marc adient a la plaça, lloc d'intercessió, centre de reunió i de mercat i espai públic per excel·lència. El folklorista Joan Amades¹¹, que sembla que coneixia aquesta escenificació, ens l'explica així:

«En aquest darrer poble es representava el passatge del Sant Sopar, en el qual intervenien Jesús, els Apòstols i un noieta anomenat Simonet que feia l'ofici de

●
¹¹ Joan Amades, *Costumari Català. El curs de l'any*. Salvat-Edicions 62, Barcelona, 1982, vol. II, p. 775.

servent de Jesús. La representació tenia lloc a la plaça i després dintre de l'església sota el cor i prop del cancell. La major part del text era auctòcton, però hi havia alguns versos manllevats als textos impresos.»

En un altre moment del llibre Amades ens fa saber que a Beget, a les Planes i Sant Esteve d'en Bas es feia també la representació bíblica del lavatori. És factible que, en un altre temps, formant part de l'episodi del sopar, més extens, es representés aquest passatge, que Cels Gomis l'any 1894 no va arribar a veure. En el text conservat, Jesús s'adreça a Pere i li diu que li ha de rentar els peus:

«Generalment els figurants es disposaven en renglera asseguts davant del presbiteri, i Jesús desfilava per llur davant per tal de rentar-los els peus. Hom portava una ribella grossa pintada de verd dins la qual els Apòstols posaven els peus calçats amb espadnyes. Un servent que solia ser un infant, amb un gros càntir de terrissa feia veure que omplia d'aigua la greala cada vegada que Jesús es dirigia a un nou apòstol.»¹²

El tema del Sant Sopar també s'havia representat a Argentona (Maresme), tal com ho explica Amades, en parlar del costumari general del Dijous Sant:

«Després de l'ofici de tenebres entraven a l'església dotze minyons que feien el paper dels Apòstols, presidits per un altre que feia de Jesús. Anaven en dues rengleres...»¹³

Com que es tractava d'una obra representada pels mateixos vilatans, amb mitjans escassos, la *mise en scène* no podia ser més rudimentària. Jesucrist s'asseu dessota el cor de l'església, davant de l'altar major, i té a ambdós costats els dotze apòstols. Tots ells estan asseguts en cadires, amb un ciri encès a la mà, potser per il·luminar més bé l'espai escènic i també per individualitzar millor les seves figures quan han de dir el seu parlament. Estem parlant d'una època en la qual encara no existia la il·luminació elèctrica o tot just començava. Jesús té al costat un noi, Simonet, que li fa de criat. Sant Joan duu també un palmó juntament amb un ciri; Judes, la bossa amb els diners que simbolitza la traïció, quan encara aquesta no s'ha consumat. Els espectadors formen un cercle a l'entorn dels apòstols, els uns drets, els altres damunt cadires. Quan Judes pregunta a Jesús si és ell el traïdor: «*pega un salt*». A continuació, per fer-se notar, Judes «*fa dringar de tant en tant els diners*».

També es conserven algunes rúbriques i acotacions escèniques que mostren alguns detalls de la representació que ens fan pensar que alguns fragments eren cantats o recitats amb una certa cantarella: «*Sant Pere... diu amb una cantarella capaç de fer dormir el més desvetllat*». «*San Joan, fa les mateixes reverències*

¹² Joan Amades, *op. cit.*, p. 756.

¹³ Joan Amades, *op. cit.*, p. 755-756.

que Sant Pere, i canta...». Malauradament, no hi ha constància de cap rastre de possibles partitures i anotacions musicals.

La indumentària dels apòstols és del tot pobra: «*Túniques de llustrina¹⁴ vermella, blava o groga, perruques de cànem i espadenyes per sandàlies.*» Simonet duu un vestit diferent: «*Brusa vermella, calces blanques, sabates negres i un barret molt puntagut de cartró, rodejat d'un turbant de llustrina.*» La situació dels apòstols a la taula del Sant Sopar, a dreta i esquerra, era aquesta:

Sant Pere	Jesús- Simonet	Sant Joan
Bartomeu	Simó	
Mateu	Andreu	
Judes	Jaume el Gran	
Tomàs	Macià	
Jaume el Petit	Judes	

La represa de la representació¹⁵

A la representació de l'any 2007, a la qual vaig assistir, un Dijous Sant a les nou del vespre –molt senzilla, per cert–, quan ja fa set o vuit anys que aquest drama centenari s'ha recuperat, i que es va escenificar a continuació de la missa vespertina, el mossèn, responsable de la funció, va deixar ben clar que el que venia a continuació no era «fer teatre» sinó «una representació de la fe». Els assistents a aquest episodi passionístic eren gent del poble que s'havien quedat a l'escenificació després d'oïr missa. Els forasters érem poquíssims. El Divendres Sant a les onze del matí s'organitzava el viacrucis.

Davant de l'altar major hi havia parada una taula rudimentària amb un banc a l'entorn, amb dotze escudelles, un calze, pa i vi. Un patge (Simonet) ordenava la taula. Els dotze apòstols que s'havien vestit al cor i el que feia de Jesucrist, vestits d'època, amb un ciri a la mà, que entraven i sortien pel passadís central, es van asseure, van menjar pa i vi barrejats, i van representar l'episodi del Sant Sopar, amb molta naturalitat, sense gens d'afectació. Aquell any (2007) s'havia editat un cartell, penjat a l'església, que anunciava la representació, amb una fo-

¹⁴ Tipus de roba de teixit clar i amb llustre. La roba brillant, de diversos colors, individulitzava, encara més, les figures dels que feien d'apòstols.

¹⁵ En diverses ocasions, per mediació d'un veí de Sant Esteve d'en Bas, em vaig adreçar a diverses persones del poble, d'edat avançada, per si recordaven o havien sentit a parlar d'aquesta representació, abans de la desfeta de 1936-1939, per si hom guardava fotografies o vestits, sabia d'un familiar que hi hagués participat, etc. El resultat de l'enquesta, però, va ser del tot negatiu.

tografia al·lusiva a l'acte, a la parròquia de Sant Esteve d'en Bas, el Dijous Sant, dia 5 d'abril, a les 21 h, Setmana Santa de l'any 2007, de l'episodi de «la Cena», dramàtúrgia religiosa popular. Sense cap fonament històric, el cartell duia una nota que situava l'origen de la representació a les «primeries del segle XIV».

El text

Vaig decidir-me a estudiar aquest text —d'altra banda, prou desconegut— per dues raons. La primera, en veure la importància que pren Judes Iscariot en el text, generalment censurat o poc vistós en els textos de les passions catalanes dels segles XVIII i XIX, i molt important en el teatre medieval català amb el desenvolupament del tema de Judes-Èdip com ha demostrat l'insigne estudiós Josep Romeu i Figueres¹⁶. Aquí el tema s'aparta de la narració dels Evangelis i dels textos impresos de la passió.

Generalment, en l'escena del Sant Sopar, intercalada en el primer acte de la passió representada a Manresa el 1798, quan Judes s'adona que s'ha descobert la traïció que pensa fer al seu mestre, llança el pa de la comunió sota la taula i se'n va. En el text del trinitari Anton de Sant Geroni, l'episodi del Sant Sopar té l'estructura d'un acte autònom i deslligat d'altres episodis cíclics que giren a l'entorn del tema bàsic que és la Passió i mort de Jesucrist. Tot i això, la presència de Judes tampoc no té gaire entitat i, a grans trets, és la mateixa que trobem en el text anterior. En el text de Sant Esteve d'en Bas, Judes blasma la figura de Jesús i no reconeix el seu mestratge (vv. 144-160 i 163-175):

«ISCARIOT

Digueu-me, Mestre Senyor,
seria jo lo traïdor?

.....

ISCARIOT

¿En qui mai s'havia vist
una tal proposició,
vist un tal confusió

¹⁶ «La llegenda de Judes Iscariot en el teatre català i occità. Assaig de classificació de les Passions dramàtiques catalanes», dins *Teatre català antic*, Barcelona, Curial, 1994, p. 97-143.

que prenguí de ton partit?
 En vista de lo que has fet
 en tota la Palestina,
 te dius Jesús de Nazaret,
 home de virtut divina.
 Si fos provat lo que dius,
 fóres fill de l'Hom Déu viu.

.....
 JESÚS

Fills, ara ja haveu vist
 del modo que m'han traït.

ISCARIOT

Jo no sé lo que dius,
 ni què et penses,
 ni de quin modo et defenses.
 Un malfactor, un seductor,
 oint los crits de tot un poble
 que crida i que redobla
 tals crits i grans alborots:
 - *Tolle, tolle, crucifiqui!*,¹⁷-
 que moris, que moris en creu,
 has de creure que mereixes
 la creu infame que portes;
 i del modo que et comportes
 lo mal esperit te condueix.»

La rúbrica entre els versos 175 i 176 ens indica que Judes torna a sortir al final de la comèdia però, en el text conservat, no és així. Pensem també que la importància de Judes en un episodi curt com aquest del Sant Sopar, la seva figura de traïdor amb tota la càrrega simbòlica que presenta, seria a ulls dels espectadors un tema del tot interessant com a contrapunt als parlaments sense vigoria dels altres apòstols.

¹⁷ *Tolle, tolle, crucifige eum* (Joan, 19, 15).

La segona raó, en adonar-me que hi ha versos amb variants que són els mateixos que els de la Passió del segle XVII, editada per Eduardo Julià Martínez¹⁸ i que publico en nota al peu, tot i respectant les peculiaritats d'ambdues lliçons. Aquesta Passió del segle XVII (ms. 16.925 de la Biblioteca Nacional de Madrid) ja havia estat comentada per Martí de Riquer en el volum IV de la seva *Història de la literatura catalana* (p. 509). En destacà dos punts: la seva tradició medieval i la influència del teatre castellà, aspecte aquest que encara és per estudiar, tot i que hem vist que alguns aspectes mètrics així ho corroboren. També Josep Romeu¹⁹ s'ha referit a la setena passió amb aquestes paraules: «El manuscrit més reculat que coneixem de la setena Passió és el conservat a la Biblioteca Nacional de Madrid, manuscrit 16.295, que sembla redactat per dos copistes de mitjan segle XVII. Tanmateix, la versió que conté no és pas la més antiga, ans constitueix una reducció d'una de més primitiva, més àmplia i més lliure, que subsisteix en manuscrits copiats als segles XVIII i XIX...» També hi ha un estudi posterior de Josep Lluís Sirera²⁰ en què la qualifica de «passió barroca» i nega que sigui una obra, tal com afirma Julià Martínez, de caire valencià, ja que en el seu dia Josep Romeu²¹ va considerar que aquesta era catalanooriental: «De fet, no hi ha cap raó, lingüística o d'altra classe, per a suposar-lo d'aquelles comarques, ja que el text indubtablement és redactat en català oriental.»

A la «Comèdia del sopar» trobem també coincidències textuais en alguns dels parlaments dels apòstols, amb els d'una obra olotina transcrita en segle XVII, de factura molt arcaica. La proximitat de Sant Esteve d'en Bas amb Olot fa que els dos textos tinguin punts comuns. Com podem veure, un text que circulava per Olot des de mitjan segle XVII resta, en part, incorporat a l'episodi de la presa de Sant Esteve. Pel que fa a la tradicionalitat dels textos, encara no hi ha cap treball que posi en relació el text olotí, copiat el 1684 per Joan Auliveras, amb la corresponent passió reduïda, també del segle XVII, que en 1929 va donar a conèixer Julià Martínez.

Tot seguint els treballs de Josep Romeu sobre la vella dramaturgia catalana, sabem que als segles XVIII i XIX subsisteix en les obres impreses i manuscrites un text passionístic que és la base de la Passió de Manresa, representada el 1774 i el 1778. Amb el títol de *Representació de la Sagrada Passió* hi ha un altre text, atribuït al trinitari Antoni de Sant Jeroni, que conté passatges de la setena passió

¹⁸ *Poetas dramáticos valencianos*, II, Madrid, 1929, apèndix, p. 655-694.

¹⁹ *Els textos dramàtics sobre el Davallament de la Creu a Catalunya, i el fragment inèdit d'Ulldecona* a «Estudis Romànics», XI (1962-1967), Barcelona, 1962, p. 105.

²⁰ «Llengua i Literatura», 2, 1987, p. 253-294.

²¹ «Els textos dramàtics»... *op. cit.*, p. 106.

conservada a la Biblioteca Nacional de Madrid. Així, no és estrany de trobar versos redactats pels copistes de la primera meitat del segle XVII que lliguen amb els models de la setena passió impresa a Barcelona i Manresa als segles XVIII i XIX.

A Sant Esteve d'en Bas es representava una part d'un episodi de la Passió, de mitjan segle XVII, lligat al manuscrit siscentista de la Biblioteca Nacional de Madrid. El parlament de l'apòstol Felip surt en la passió siscentista i també el recullen les passions impreses del segle XVIII i el text de Sant Esteve, amb variants. Això em permet constatar la força de la tradició i la poca evolució temàtica en aquests tipus d'obres. De fet, aquesta Passió, com ho demostra el fragment de Sant Esteve, devia tenir un àmbit de representació molt més ampli que el que creia Julià Martínez, que el localitza, erròniament, al País Valencià. També em fa veure que en el segle XVII la Passió catalana sofreix una nova redacció per adaptar-se millor als nous cànons barrocs, encara que l'obra té una correspondència més cronològica que estètica amb aquest moviment. El tema de les profecies que anuncien la passió i la mort de Crist presents al llarg del text són una reminiscència purament medieval. Segons Josep Romeu i Figueras²², aquesta Passió del segle XVII correspondria a la setena Passió catalana que s'emparenta amb la tercera Passió mallorquina i es caracteritza «per una deliberada intenció censuradora, en el sentit de suprimir i esmenar, tot redactant-los de nou, els passatges no concordants amb l'ortodòxia catòlica... indubtablement relacionada amb les noves orientacions emanades del Concili de Trento». De fet, aquesta obra presenta un punt de desacord amb l'esperit de la setena Passió ortodoxa editada per Julià Martínez. Els parlaments de tots els apòstols, molt més desenvolupats en el fragment de Sant Esteve, podrien ésser d'una setena passió anterior a aquesta, més àmplia.

En canvi, alguns passatges podrien ser afegitons posteriors de caire auctòton. No sé fins a quin punt la irregularitat mètrica del fragment que fa referència a Judes i també el fet que alguns versos presentin una redacció confusa em fan pensar que aquest parlament prové d'una altra obra. D'altra banda, a causa dels arranjaments, manlleus, supressions i noves redaccions que solen presentar les obres passionístiques a casa nostra, no he sabut trobar les fonts dels parlaments d'altres apòstols, fora d'algunes coincidències amb altres obres impreses setcentistes. Com que no tinc a mà cap transcripció de les famoses «Consuetes Mallorquines» del manuscrit 1.139 de la «Biblioteca de Catalunya», se'm fa difícil saber si aquest episodi de la «Cena» aprofita textos més antics.

²² Romeu, *op. cit.*, p. 129 i ss.

Resum

Com a cloenda, crec poder afirmar que el text de Sant Esteve d'en Bas podria ser un fragment d'una de les primeres redaccions de la setena Passió avui perduda, abans que es procedís a mitjan segle XVII a la seva reducció per dos escribes, en l'únic manuscrit conservat sencer de la Biblioteca Nacional de Madrid i fos ampliada, altra volta, amb nous episodis de les passions impreses dels segles XVIII i XIX. Mentre que en la Passió que edità Julià Martínez només parlen Jesús i quatre apòstols, en aquest fragment del Sant Sopar, la nòmina d'apòstols en l'escena és gairebé completa. També presenta algunes coincidències amb la passió olotina de 1684, un obra complexa que fixa un dels models perduts del drama català medieval.

Per tal d'establir el lligam i la influència que han exercit algunes obres passionístiques catalanes anteriors en el text de Sant Esteve d'en Bas, he tingut en compte els treballs següents:

JM: Eduardo Julià Martínez, *Poetas dramáticos valencianos*, II, Madrid, Real Academia Española, 1929, apèndix, p. 655-694. Text a dues columnes: a/b.

PO: *Una passió olotina medieval*. Edició a cura de Pep Vila, Diputació de Girona, 2001. Per a la correspondència de versos entre els fragments de la passió d'en Bas i la d'Olot, vegeu el text d'aquesta edició, editat modernament. La lectura acarada del fragment de Sant Esteve d'en Bas i el d'Olot mostra algunes de les connexions entre els dos textos, sobretot en els parlaments dels apòstols, encara que els parlaments assignats a cada apòstol, canvien d'una obra a l'altra.

Llengua i estil. El text

Pel que fa a la llengua i l'estil, observo que el text és descurat, deformat per la tradició oral, per la imitació d'una llengua artificiosa dels segles XVII i XVIII. Aquí la llengua, la retòrica, hi juga un paper secundari. En aquests tipus d'obres de caire popular, el missatge teològic, el clima de sacralitat, s'obté de gestos i dels recursos escènics perquè el poble captés el missatge sense gaires complicacions. Assenyalo alguns castellanismes, formes castellanitzades, vulgarismes transmesos i sancionats pels qui deien els textos que, de memòria, s'aprenien de pares a fills: *alevós, alborots, ausentar, despedir, galardó, loco, olvideu, prenda, tinc de morir, olvidar*.

Com ja he apuntat, no he sabut localitzar còpies manuscrites d'aquest text. Ni a l'arxiu parroquial de Sant Esteve d'en Bas ni al Centre Excursionista de Catalunya he trobat rastres d'aquest episodi passionístic. Tampoc he pogut aconseguir fotografies antigues sobre aquesta representació. M'he hagut de refiar de l'edició de Gomis, l'únic document, ara per ara, disponible i que he pogut consultar per

editar la peça. En la present edició accentuo, separo el mots, normalitzo majúscules i minúscules, signes de puntuació, apòstrofs i guionets segons els criteris actuals.

TEXT

«SIMONET²³

Unigènit Fill de Déu,
quan al Paradís sereu
tindreu per encomanat
a Simó, vostre criat.

Jesús li respon, amb veu molt llastimosa:

JESÚS

Amic Simó: tinc de morir 5
per les profecies²⁴ complir.
Recorda't del Pare meu
i hauràs part del regne seu.²⁵

Després, dirigint-se a Sant Pere, li diu:

Deixeble Pere: senta'us aquí.²⁶

PERE

Mestre: què voleu de mi?²⁷ 10

JESÚS

²³ En l'obra siscentista editada per JM, aquest parlament s'atribueix a Simó: «Omnipotent fill de Déu,/ quant en paradís sereu/ teniu per encomanat/ a Simó, vostre criat» (658, columna b).

²⁴ El tema de les «profecies complir» demostra l'arcaisme d'aquest parlament.

²⁵ JM: «Jo, Simó, vaig a morir/ y així me vull despadir/ y puix es curta ma vida/ sia breu la despadida./ De vos me recordaré/ quan a mos (sic) Pare veuré» (658b). PO, vv. 189-192.

²⁶ Vers hipermètric. JM: «Pera, veniu fins así», 656a.

²⁷ JM: «Señor, ¿què voleu de mi?» 656a.

Los peus us vull rentar.²⁸

PERE

Mestre: no vull comportar
que els peus m'hagueu de rentar.²⁹

JESÚS

Pere: lo que ara fas
tu no ho sabs i després ho sabràs,³⁰ 15
que no entrarà en ma ciutat³¹
sinó el que serà rentat.³²

PERE

Compliu vostra voluntat:
renteu-me mans, peus i cap.³³

Jesús, que fins ara ha estat dret, s'asseu i diu:

JESÚS

Amats fills: ara vos diré 20
lo que per temps amagat vos he.
Dir-vos he com se farà
que un de vosaltres me trairà.
Asentat lo miro jo³⁴

²⁸ JM: «Vostros peus he de rentar/ y per vós vull començar», 656a; PO, v. 59.

²⁹ PO, v. 59.

³⁰ Vers hipermètric.

³¹ JM: «entrarà tant solament/ en lo meu regno y ciutat/ aquel que serà rentat», 656b.

³² PO, vv. 62-65.

³³ PO, vv. 70-71.

³⁴ JM: «asentat l'om miro jo/ maquinat la trafijció. / Pres me portarà y lligat/ que axí està profesitats/ però jay del delinqüent/ qui farà tal trayment!/ Molt millor li fora estat/que en la terra may fos nat», 657a

maquinant³⁵ la traïció. 25
 Pres me portaran lligat,
 que així està profetisat;
 però guai³⁶ del delinqüent
 que farà lo traïment!
 Molt millor li fóra estat 30
 que en la terra mai fos nat.³⁷

Sant Pere s'alça, fa una reverència al Sant Crist que hi ha davant de l'altar major³⁸, una altra al que fa de Jesús, i diu, amb una cantarella capaç de fer dormir el més desvetllat:

PERE

Oh Senyor Omnipotent!³⁹
 Descobriu lo vostre intent;
 i, si jo só lo traïdor,
 publicau lo meu error. 35
 Però vostra gran bondat
 sab la mia voluntat.

S'alça Sant Joan, fa les mateixes reverències que Sant Pere, i canta:

JOAN

³⁵ 'Ocultant'.

³⁶ *guai*: 'interjecció de por, d'amenaça'. La passió de JM, consigna 'ay'.

³⁷ PO, vv. 86-99.

³⁸ Cels Gomis ens indica en el seu treball que quan va assistir a la representació de l'obra: «La pluja menuda que ha caigut tot el dia m'ha privat de veure fer al mig de la plaça, que hi ha al davant de l'església la Comedia del sopar (la Cena, en diuen aquí); mes no per això he perdut res, puix l'he vista fer dins del temple.» La rúbrica en el text ens indica que, anteriorment, la representació es feia dins del clos de l'església.

³⁹ JM: «¡O señor omnipotent!;/ descubriu vostre intent/ y si jo fos lo traydor/ publicau lo meu error,/però vostra gran bondat/ sab la mia voluntat», 657a.

Senyor: vos vull suplicar⁴⁰
 un mercè⁴¹ molt singular.
 Digueu-me, si sou servit, 40
 qui serà prou atrevit
 per cometre tal maldat
 contra Vostra Mejestat.
 Ningú, Senyor, contra Vós
 pot ésser vil i alevós. 45
 I, si jo só lo malvat
 que tal cosa hagi intentat,
 aquí me teniu present:
 féu en mi gran escarment.
 Però bé ho sabeu, Senyor, 50
 lo que hi ha dins lo meu cor,
 com també lo sentiment
 que tinc del vostre turment.
 !Qui pogués ser tant ditxós
 que pogués morir per Vós! 55
 !Qui tinguéss tanta ventura
 que lo càlze[r] d'amargura
 que haveu de beure begués!
 !Ay de mi, que no puc més!
 que entre penes i dolor 60
 a mi se m'adorm lo cor!

FELIP

Gran és, Senyor, ma tristesa
 quan a Vós us sento dir
 que ab deshonra i vilesa
 n'hi ha algú que us vol trair! 65
 I si jo só lo malvat,

⁴⁰ JM: «Senyor: jo us vull suplicar /una mercé singular; digau-me si sou servit/ qui serà lo malaït/ que cometrà tal maldat/ quantra vostra magestat./ Ningú, Señor, contra Vós/ pot ésser tan alevós/ y quant jo fos lo mal nat/ publicau lo meu pecat;/ però Vós sabeu lo señor/ lo que y ha dintra mon cor;/ Vós sabeu lo sentiment/ que tinch de vostra torment./ Qui pogués ser tant ditxós/ que pogués morir per Vós!/ Qui tinguéss tanta ventura/ que lo càlzer de amargura/ que aveu de beura, begués./ Mas, ay de mi, no puch més/ que entra pesar y dolor/ se'n va adormint lo meu cor», 657a

⁴¹ «un mercè», en singular.

vós suplic molt humilment
davant de tota la gent
publiqueu lo meu pecat.

BARTOMEU

¿Seria jo lo malvat⁴² 70

autor de tant gran pecat?

¿Seria jo, sens cordura,
fill de tanta desventura?

¿Tal volta seria jo 75
fill de tanta perdició?

¿M'hauria jo maquinat
tant sacrílega maldat?

¿Cap de quadrilla seria
de tant gran alevosia?

¿Me seria conjurat 80
contra Vostra Majestat?

Unigènit Fill de Déu:

bé sabeu que Bartomeu,
tan de dia com de nit,

vigilant vos ha servit; 85

com també la voluntat

ab que sempre vos he amat.

A Vós mateix sento a dir

que prest haveu de morir

en la creu crucificat, 90

que és destruir lo pecat.

Senyor: aquest gran dolor

atravessa lo meu cor;

que, si Vós heu de morir,

⁴² JM: «¿Seria jo lo mal nat/ autor de tant gran pecat?/ ¿Seria jo per ventura/ fill de tanta desventura?/ ¿A voltas seria jo/ fill[?] de tanta perdició? ¿Auria jo maquinat/ tant sacrílega maldat?/ ¿Cap de cudrilla seria/ de tan gran alevosia? / ¿Jo-m seria conjurat/ contra vostra Magestat,/ unigènit fill de Deú?/ Ja sabeu que Bartomeu/ tant de dia com de nit/ vos ha sempre ben servit./ Ja sabeu la voluntat/ ab que sempre vos [ha] amat/ a vós mateix sento dir/ que prest aveu de morir/ per destruyr lo pacat/ en la creu crucificat./ Señor, aqueixa dolor/travessa lo meu cor./ Si vós aveu de morir/ feu que jo us puga seguir/ que jo passaré per Vós/ aqueix tansit dolorós./ ¿Qui podrà pendra conort/ de tan llastimosa mort!./ Vostras deixebles amats/ restaran desconsolats,/ dirà plorant Bartomeu: ¿hont és lo mestra meu?/ ¿Señor, per vostra clemència/ revocau eixa sentència», 657a/b.

vullau-vos de mi servir, 95
 que jo passaré per Vós
 aquest trànsit dolorós.

¿Qui podrà pendre conort
 de tant llastimera mort!
 Vostres deixebles amats 100
 quedaran desconsolats!

Plorant dirà Bartomeu:
 - A ont és lo Mestre meu?-
 Senyor: per vostra clemència,
 revocau esta sentència! 105

MATEU

En tant temps que vaig ab Vós,
 Mestre meu totpoderós,
 bé sabeu la veritat,
 que de traïdor mai n'he estat.⁴³

JUDES TADEU

Mestre: haveu de pensar 110
 que no vull aconsellar.
 Primer patiré passió
 que no pas fer-vos traïció.

TOMÀS

De traïció mai n'he usat:
 això us dic ab veritat. 115
 Qui de traïció usarà
 de nosaltres llençat⁴⁴ serà.⁴⁵

JAUME EL PETIT

Mestre meu totpoderós:

⁴³ PO, vv.128-131.

⁴⁴ Aquí té el sentit d'expulsar, fer sortir una persona.

⁴⁵ PO, vv. 136-139.

tot això be ho sabeu Vós,
que traïció no consentiré
ni aquesta maldat faré.⁴⁶ 120

SIMÓ

Mestre meu celestial:
bé sabeu Vós aquest mal.
No sé res ni què vol dir,
si ell no es deixa percibir.⁴⁷ 125

ANDREU

Fer traïció mai he pensat:
això us dic en veritat.
A vós, que sou tant sant i bo,
no vos faré traïció.⁴⁸

JAUME EL GRAN

Qui ho havia mai de dir
que us haguéssin de traïr! 130
Lo que és jo, no seré pas
mai de traïr-vos capaç.

MACIÀ⁴⁹

Clarament vos vull pregar
que a mi vullau denunciar 135
quí de nosaltres serà
que tal traïció vos farà.⁵⁰

*Judes Iscariot pega un salt i, plantant-se entremig de les dues rengles
d'apòstols, diu:*

⁴⁶ PO, vv. 124-127.

⁴⁷ *Percibir*: 'conèixer, adquirir coneixença'. PO, vv. 144-147.

⁴⁸ PO, vv. 120-123.

⁴⁹ A la passió olotina és Sant Just.

⁵⁰ PO, vv. 140-143.

ISCARIOT

Digau-me, Mestre Senyor:⁵¹
seria jo lo traïdor?

JESÚS

Judes: tu ho has dit, 140
que sols un punt no has mentit.⁵²
Vés a donar compliment
a ton voler i ton intent.

Judes amb molts mals modes i fent dringar de tant en tant els diners de la bossa, diu:

ISCARIOT

¿En qui mai s'havia vist
una tal proposició, 145
vist una tal confusió
que prenguí de tot partit?⁵³
En vista de lo que has fet
en tota Palestina,
te dius Jesús de Nazaret, 150
home de virtut divina.
Si fos provat lo que dius,
fôres fill de l'Hom Déu viu.⁵⁴
Mes jo dic que ets un malvat,
un loco, un impertinent⁵⁵, 155
que mereixes mil turments
i ser ben castigat.

⁵¹ JM: «Digau, mestra y senyor, / seria jo lo traydor?», 657b.

⁵² JM: «Si jo no me era atravit/ vós, Judas, o aveu dit», 657b.

⁵³ Gomis ja s'havia adonat que aquests versos no fan sentit.

⁵⁴ Vers desaparitat.

⁵⁵ Vers amb la rima fallada.

!Anda, home dissimulat⁵⁶
 en los teus encantaments!
 Jo me li tiro del costat.⁵⁷

160

JESÚS

Fills, ara ja haveu vist
 del modo que m'han traït.

ISCARIOT

Jo no sé lo que dius,
 ni què et penses,
 ni de quin modo et defenses.

165

Un malfactor, un seductor,
 oint los crits de tot un poble
 que crida i que redob[ll]a⁵⁸
 tals crits i grans alborots:

- *Tolle tolle, crucifiqui!*-

170

que moris, que moris en creu,
 has de creure que mereixes
 la creu infame que portes;
 i del modo que et comportes
 lo mal esperit te condueix.⁵⁹

175

*Judes se'n va i no torna fins que està a punt d'acabar-se la comèdia.*⁶⁰

JESÚS (*molt pausadament*)

Oh els fills meus enamorats!
 Sabeu quant vos he estimat.⁶¹

⁵⁶ Persona que oculta o amaga les pròpies intencions.

⁵⁷ Entenem: «jo me'n vaig del seu costat».

⁵⁸ L'imprès diu 'redoba'. *Redobla*: que augmenta considerablement.

⁵⁹ Vers hipermètric.

⁶⁰ Aquesta precisió que Judes se'n va i no torna fins que és a punt d'acabar-se l'obra no resta prou aclarida en el text.

⁶¹ Vers en el qual falla la rima. Seria millor dir 'estimats'.

Ans d'haver-me d'ausentar
 ab gran amor vos vull parlar.
 Primerament i principal 180
 vos faig manament formal
 que viscau tots ab caritat
 conforme us tinc ensenyat;
 que vos ameu com a germans
 ab les perfeccions més grans.⁶² 185
 Dir-vos no hi ha prenda⁶³ major
 que és d'elecció i lleal amor.⁶⁴
 Qui guardarà la caritat
 del Cel tindrà l'heretat.

Llarga pausa

Fills: tant gran serà el furor 190
 com dels jueus lo rigor,
 i serà un espant molt gran
 l'alborot ab què vindran.
 I, perquè millor hi penseu
 dir-vos vull part del que veureu: 195
 seré escupit, bofetejat,
 escarnit i atropellat,
 ab açots molt maltractat
 i d'espines coronat;
 de peus i mans en creu me clavaran⁶⁵ 200
 i, en fi, la mort me donaran.

Llarga pausa

Fills: no vos espantau, tingau esforç,
 alentau-vos⁶⁶ quan seré mort,
 dins tres dies cobrat m'haureu

⁶² PO, vv. 215-6.

⁶³ Penyora: prenda, qualitat.

⁶⁴ PO, vv. 223-4.

⁶⁵ PO, vv. 225-235.

⁶⁶ *Alentau-vos*: "animeu-vos, preneu coratge".

i glorificat lo cos meu, 205
perquè ressucitaré
i ja mai més no moriré.⁶⁷

Altra pausa

Fills: de tots me vull despedir.
És decretat, tinc de morir.
A tots vos vull abraçar. 210
M'és forçat: vos he de deixar.⁶⁸

S'alça i els abraça d'un a un.

Quan en tal estat me veureu,
de lo que vos he dit no vos olvideu.⁶⁹
Vosaltres sereu lo llum del món.⁷⁰
No hajau por, que tots quants sou 215
en los perills quan anireu
ja al meu Pare hi trobareu.
Ell i jo ab vosaltres serem:
teniu per cert no us deixarem.⁷¹

Pausa

Fills: la mia Mare vos encoman. 220
No la deixeu en lo cas gran:
quan estaré per a morir
no la deixeu més patir;
quan en tal cas la veureu
suplico-us no la deixeu. 225
Vos prec molt encaridament

⁶⁷ PO, vv. 236-241.

⁶⁸ PO, vv. 244-245.

⁶⁹ Vers hipermètric.

⁷⁰ Vers hipermètric.

⁷¹ PO, vv.245-255.

l'aconsolau esforçadament.⁷²

PERE

Primer sofriré el morir,⁷³
que de son costat no en vull partir.

JOAN

Perquè us tinc tant gran amor 230
no la deixaré, Senyor.

BARTOMEU

Aplicaré tot mon poder
per complir vostre voler.

JESÚS (*molt pausadament*)

Fills: ab tant gran resignació
no us faltará lo galdó, 235
perquè us tinc aparellat
un gran premi en ma Ciutat.

Mes ara lo temps és breu,
que aixís plau al Pare meu.
Convé que en creu tinc de morir 240
per les profecies complir.

Impossible és excusar
lo haver-me d'ausentar.
¡Oh vós, Joan mon car cosí,⁷⁴
Pere i Jaume, veniu ab mi, 245
que anirem a l'hort de Jericó
a Déu Pare a fer oració.

⁷² Vers hipermètric. PO, vv. 256-261.

⁷³ JM: «*Axí poria morir/ que de vós no-m vull partir*», 658a.

⁷⁴ JM: «*Joan, Joan, car cosí;/ veniu, veniu fins así./ Veniu, Jaume; veniu Pera/ que vostre mestre vos espera/ y tots quatre en profesió/ entrareu en Jericó*», 695b.

I se'n van tots i acaba la funció.

Apèndix. Carta de Cels Gomis a Josep Carner

[L'escriptor, periodista i poeta Josep Carner (1884-1970) sol·licita al folklorista Cels Gomis i Mestre còpia del text de la *Passió de Sant Esteve d'en Bas* per a la seva publicació a la revista *Catalunya*, dedicada al folklore].

Sr. D. Cels Gomis⁷⁵

Benvolgut amich

El Sr. Serra Pagés m'ha dit qu'obra en poder de V. la passió que s' conserva en el poble de S. Esteve de Bas. Com el número vinent (del 30 de febrer) de Catalunya⁷⁶ està dedicat al Folklore, li agrahiré molt se servís facilitarmen copia.

Dispensi el meu atreviment, però m'sembla qu'es llástima que quedi desconegut un monument literari tant curiós com ha d'esser dita Passió.

Al mateix temps que li dono gracias anticipades, m'ofereixo s.s. aff. amich y admirador

Joseph Carner. 22 febrer [sense any]

⁷⁵ Carme Puyol Torres, *Inventari del fons personal Cels Gomis i Mestre*, Publicacions de l'Arxiu Municipal de Reus, 5, Reus, 2003, p. 33. Lletra sense data. Número de registre 012/04.

⁷⁶ Revista dirigida per Josep Carner entre 1903 i 1905. El text que no he pogut consultar: *Un dijous Sant a Sant Esteve de Bas*, fou publicat en el número de febrer de 1904 de l'esmentada publicació, dedicada al món del folklore, p. LXVII-LXXV.

Imatge gentilesa de *La Comarca*.